

УДК 327.01:[821.091+81'42]

Яковлєв Максим,

кандидат політичних наук, доцент, директор Школи політичної аналітики,

доцент кафедри політології,

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,

04070, Україна, м. Київ, вул. Волозька, 8/5, 4-246

yakovlevmv@ukma.edu.ua

ORCID ID0000-0001-7774-3513

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ДИСКУРСУ ТА КОНЦЕПТІВ У ТЕОРІЯХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У статті ключова для дискурс-аналітичних процедур концепція інтертекстуальності як міра референтності між текстами та їхніми складниками, а також як спосіб позиціонування тексту та можливість формування ідентичності як засіб переакцентування у владній боротьбі між різними дискурсами застосовується до класифікації теорій міжнародних відносин, за В. Карлснаєсом, в основу якої покладено два виміри теорії – онтологічний та методологічний. Зокрема, доведено, що для груп теорій, які Карлснаєс називає теоріями структуральної перспективи, інтертекстуальність відіграє важливу роль у пов'язуванні ключових концептів та побудови антитез для них, розмежування форм, видів і підвидів теорій, а також саме завдяки інтертекстуальності відбувається відсилка до попередніх дискурсів і текстів, що забезпечує легітимацію цього теоретичного напрямку як найбільш «реалістичного». У випадку теорій соціально-інституційної перспективи, які Карлснаєс називає «метатеоретичними позиціями», інтертекстуальність є способом дискурсивного конструювання смислів, ідентичностей, а також можливістю встановлення впливу соціальних норм на поведінку акторів. Інтертекстуальність для теорій перспективи агентності забезпечує можливість інтегрувати когнітивні та психологічні підходи до прийняття рішень у зовнішній політиці в більш загальні дослідження процесів взаємодії та розв'язання політичних питань на міжнародній арені. Зрештою, для інтерпретативної актороцентрированої перспективи, інтертекстуальність дає змогу поєднати розуміння, отримане за допомогою реконструювання досвіду міжнародної політики на індивідуальних рівнях, із тлумаченням історичних прецедентів, колективних процесів прийняття рішень тощо. У статті також стверджується, що перспективними для подальших досліджень є лінгво-політологічні міждисциплінарні підходи до аналізу концептів, що покладені в основу теорій міжнародних відносин і через деконструкцію яких в історичному розрізі та з позицій сучасності науковці можуть здобути нове розуміння особливостей суспільно-політичних трансформацій на міжнародній арені.

Ключові слова: інтертекстуальність, дискурс-аналіз, концептосфера політичної науки, теорія міжнародних відносин, політична методологія, концептологія.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Дискурс-аналіз набуває дедалі більшої популярності в українському суспільствознавчому науковому середовищі, що, зокрема, можна пояснити тим фактом, що традиції гуманітарно-філософського підходу до інтерпретацій та опрацювання текстового матеріалу в нашій країні мають набагато більш тривалу історію, ніж, наприклад, застосування кількісного, статистичного дослідницького інструментарію. Водночас як і будь-який інший комплекс методів та інструментів, дискурс-аналіз і якісний контент-аналіз потребують методологічного вдосконалення. У контексті цієї потреби постає справедливе питання про шляхи й способи уточнення категоріально-понятійного апарату, за яким логічно слідує необхідність випрацювання практичних рекомендацій до його застосування до емпіричного матеріалу. Вочевидь, відточення, удосконалення інструменту нерозривно пов'язане з предметним полем, у якому такі методичні дії можуть бути реалізовані найбільш успішно. Теорії міжнародних відносин становлять особливий матеріал для дискурсивних і концептологічних досліджень. По-перше, компонент «теорія» у самій назві цієї наукової традиції вказує на важливість ключових концептів як світоглядних орієнтирів, довкола яких вибудовується бачення міжнародної політики, природи взаємодії держав та різних акторів на міжнародній арені тощо. По-друге, різноманітність шкіл та підходів у теоріях міжнародних відносин, а надто

міждисциплінарний характер багатьох із них викликає потребу в пошуку способів їх порівняльного дослідження. У світлі цієї потреби інтертекстуальність може бути одним зі способів як прокладання аналітичних маршрутів від одних шкіл до інших, а також стати тим підходом, на основі якого дослідники можуть удосконалити порівняльний метод саме стосовно дослідження теорій міжнародних відносин. Оскільки інтертекстуальність як аналітична концепція і як теоретичний підхід розроблялася здебільшого в межах медійних та якісних контент-аналітичних досліджень, то її застосування до теорій міжнародних відносин матиме своїм позитивним наслідком посилення міждисциплінарних зв'язків.

Аналіз публікацій. Класифікацією теорій міжнародних відносин займається багато науковців. У контексті дослідження їхніх референтних взаємозв'язків цікавим є типологічний підхід на основі онтологічних та методологічних вимірів відповідних теорій В. Карлсена. Класичні університетські підручники з теорій міжнародних відносин у німецькомовному середовищі, зокрема праці професорки У. Лемкуль і професора Університету Франкфурта-на-Майні Г. Крелля, у яких відстежуються як історичний розріз становлення теорій міжнародних відносин, так і їхні світоглядні орієнтири та «картини світу» (нім. *Weltbilder*). Дещо окремо від цих підходів – праця викладача Університету Кіля Г. Шмідель-Нойбурга, який розглядає саме «нормативні теорії міжнародних відносин» (саме так і називається його праця, опублікована 2005 р.), у якій автор намагається «інвентаризувати та впорядкувати» (саме це винесено в підзаголовок книги) аналіз і критику різних теорій. Концепції інтертекстуальності, серед інших дослідників, у своїх відомих методологічних працях увагу приділяли медіа-аналітик та відомий дослідник медійного дискурсу британець Д. Матісон і німецькі дослідники С. Тичер, Р. Водак, М. Маєр, Е. Веттер, погляди яких і будуть проаналізовані в цій статті.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження – визначення евристичного потенціалу концепції інтертекстуальності для аналізу складових частин теорій міжнародних відносин на рівні дискурсу й концептів, у тому числі в порівняльній перспективі. Досягнення цієї мети, вочевидь, потребує реалізації окремих дослідницьких завдань. По-перше, потрібно визначити інтертекстуальність та встановити способи її практичного застосування до емпіричного матеріалу у вигляді дискурсів та концептів. По-друге, оскільки неможливо охопити всі теорії міжнародних відносин, потрібно обрати класифікаційну рамку цих теорій, яка уможливила би розгляд інтертекстуальності на прикладі окремих теорій міжнародних відносин.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Відомий британський дослідник медійного дискурсу Дональд Матісон, представляючи у своїй книзі інтертекстуальний аналіз (зауважимо, що робить він це, як і належить досліднику медій, на прикладі реклами) із концепції *жанру*, «яка, згідно з базовою ідеєю підходу інтертекстуальності, є основою того, як люди позиціонують текст відносно інших текстів» [1, с. 71]. Відповідно, із цього можемо зробити перший висновок про те, що інтертекстуальність пов'язана з позиціонуванням текстів, а в ширшому розумінні – дискурсів, які ці тексти формують. Далі Д. Матісон пише, що інтертекстуальний аналіз може дати відповідь на три питання: «як інтертекстуальність конструює ідентичність, якою є роль інтертекстуальності в культуральній боротьбі, а також яку культуральну владу має текстуальність у медіях» [1, с. 71]. Із цього можемо також виокремити ключові концепти – ідентичність, боротьбу за владу та, відповідно, щонайменше один «підвид» влади – культуральну владу. Забігаючи наперед, будь-кому знайомому із соціально-конструктивістськими теоріями міжнародних відносин уже на цьому етапі стає зрозуміло, що інтертекстуальний підхід дасть змогу краще зрозуміти, яким чином влада формується через культуру, яка формує світоглядні орієнтири людей. До цього можна додати, що Матісон слушно зауважує, що «ми можемо представити соціальну боротьбу як частину боротьби за “переакцентування” (зміну акцентів) у мові, яка раніше була прив'язана до певних інтересів. Отже, ми можемо проаналізувати соціальне життя символів і знаків для того, щоб відстежити механізми роботи влади в суспільстві» [1, с. 75]

Окрім самого визначення інтертекстуальності, нам потрібні й практичні поради щодо застосування цього підходу як дослідницької методології. Д. Матісон так описує *етапи проведення*

інтертекстуального аналізу: «по-перше, ми ставимо питання: які тексти є релевантними для розуміння саме цього конкретного тексту? По-друге, яку соціальну та культурну владу мають ці тексти і як вони пов'язані з текстом, який ми досліджуємо?» [1, с. 76]. Матісон робить важливу примітку, що «версія інтертекстуальності в дискурс-аналізі багато що запозичила з постструктуралістського підходу», проте одразу в наступному реченні він робить зауваження про відмінність від «постструктуралістського мислення», що полягає в тому, що «він зосереджується на ідентифікації вузького спектра інтертекстів на основі аргументів щодо соціальної структури тексту» [1, с. 76]. Група німецьких соціологів під керівництвом професора Єнського університету Г. Роза, у своєму підручнику з соціологічних теорій указують на те, що основна відмінність постструктуралізму від структуралізму полягає в запереченні структуралістського припущення про універсальної основної структури (нім. *universalistische Grundstruktur*), замість якої, постструктуралізм висуває тезу про «множину історично та культурально різноманітних структуральних формацій» [2, с. 281]. З одного боку, Матісон ніби й визнає, що не охоплюватиме всю множину різноманітних структуральних формацій, хоча, з іншого боку, запропонований ним погляд на інтертекстуальність, у якому немає пошуку виключно однієї ґрунтовної, основної та універсальної структури, усе ж містить у собі елементи постструктуралістського підходу. Згідно з Матісоном, «інтертекстуальність значення постає як результат того, що текст «резонує» за смислом із попередніми текстами» [1, с. 77], а резонувати з множиною різних текстів та контекстів, навіть із технічного погляду, суттєво легше, ніж з одним універсальним дискурсом. Тут треба зазначити, що Матісон, стисло викладає суть *теорії релевантності*, яка полягає в тому, що «слухачі шукають найбільш релевантні і вірогідні «маршрути» значень... Ця оцінка тексту засновується на припущенні про те, які взаємозв'язки чи асоціації, що їх має текст, посилять його логічність і зв'язність як цілісної одиниці, що має своє значення» [1, с. 76]. Відповідно, не всі тексти є релевантними й не всі дискурси мають однакоке значення під час дослідження їхніх референційних взаємозв'язків.

У підручнику «Методи аналізу тексту: огляд рекомендацій проведення» (який українські перекладачі з Харкова російською вирішили назвати «Методы анализа текста и дискурса»), складеному колективом авторів, у тому числі й за участі всесвітньо відомої аналітикині дискурсу Рут Водак, окремий підрозділ розділу 2 стосується *критеріїв текстуальності Богранда й Дресслера*, яких є сім: зв'язність, цілісність, інтенційність, прийнятність, інформативність, ситуативність та, нарешті, інтертекстуальність [3, с. 39–42]. У цьому ж підрозділі подано два значення *інтертекстуальності*: «з одного боку, вона передбачає, що текст завжди пов'язаний із дискурсом, що передує йому чи розгортається паралельно з ним. З іншого боку, вона означає, що є формальні критерії, які пов'язують тексти між собою в певних жанрах чи типах текстів» [3, с. 42]. Зауважимо, що в наступному підрозділі стосовно лінгвістичного аналізу тексту автори наголошують на тому, що, на відміну від Богранда і Дресслера, «[ми] вважаємо, що ці критерії стосуються різних вимірів тексту і їх не можна вважати однаково важливими» [3, с. 43]. У цьому ж абзаці зауважено, що *інтертекстуальність* безпосередньо стосується складної моделі комунікації, бо «кожен текст убудований у контекст і є *синхронічно* та *діахронічно* [курсиви оригіналу] пов'язаним з багатьма іншими текстами» [3, с. 43].

Ця ж група німецьких дослідників текстів й аналітиків дискурсу уточнює, що мається на увазі під «жанром» у випадку інтертекстуальності: «у термінології текстового планування ці жанри описані як *схеми* чи *фрейми*» [3, с. 42]. Серед цих видів окремо німецькі науковці виділяють три типи текстів: 1) *нарративні* тексти, якими є розповіді, оповідання, історії, основою побудови яких є впорядкування за часовим виміром; 2) *аргументативні* тексти, у яких, що впливає із самої назви, важливим є доведення, зіставлення та порівняння, і прикладами яких можуть бути пояснення, наукові статті тощо; 3) *інструктивні* тексти, які можуть містити аргументи, але при цьому й подавати переліки чогось і пояснення; прикладом таких текстів автори вважають підручники. Вочевидь стосовно всіх теорій міжнародних відносин можна виділити різні типи текстів, оскільки ми маємо справу як з нараціями, у вигляді оповідей про етапи становлення певної школи чи групи теорій, а в підручниках (які є самі по собі прикладом інструктивних текстів, згідно з представленою

класифікацією) подаються навіть стислі витяги класиків – представників відповідних шкіл, які аргументовано доводять правильність та переваги своїх положень.

Отже, на цьому етапі перейдемо до розгляду класифікації теорій міжнародних відносин за В. Карлснаесом. Спершу на пояснення заслуговує його методологічна інтерпретаційна рамка, що може здатися дещо нетрадиційною. Карлснаес виділяє два виміри – *онтологічний* та *методологічний* [4, с. 305]. На його думку, онтологічний вимір стосується класичної для суспільствознавчих наук дискусії про природу соціальної реальності, надто – на основні джерела її пояснення. Недарма в цьому контексті наводиться як приклад висловлювання Маргарет Тетчер про те, що, мовляв, немає ніяких суспільств – є лише сім'ї та індивіди, що, як вважає Карлснаес, чудово ілюструє одне з припущень у соціальних науках про те, що наукові суспільствознавчі пояснення мають, нарешті, зводитися до характеристик, дій чи поведінки окремих та незалежних один від одного індивідів [4, с. 305–306]. Цей підхід автор називає *індивідуалізмом* [4, с. 306–307]. На противагу до цього підходу *холізм* стверджує, що вплив соціальних й інституційних структур не можна зводити лише до окремих індивідів та їхніх дій чи поведінки [4, с. 306]. У *методологічному* вимірі Карлснаес ставить питання про те, яким чином ми отримуємо наші знання. На його думку, на діях суспільно-політичних акторів можна зосередитися як із погляду *зсередини*, так і з погляду *ззовні*. У досить спрощеному вигляді традицію дивитися на дії та поведінку акторів ззовні, наслідуючи за взірцем природознавчу дослідницьку традицію, що виходить із припущення існування незалежних від людей законів суспільно-політичного життя, Карлснаес називає *об'єктивізмом*. На противагу до нього внутрішній погляд на акторів як на «рефлексивних агентів» [4, с. 306] він називає *інтерпретативізмом*. Відповідно, за двома вимірами – онтологічним та методологічним – ми отримуємо таблицю два на два, у якій маємо *перспективи*, що ними Карлснаес називає різні групи теорій міжнародних відносин. На перетині холізму й об'єктивізму – *теорії структуральної перспективи* (англ. *structural perspective*), до яких віднесено реалізм та неоліберальний інституціоналізм; на перетині холізму й інтерпретивізму – *теорії соціально-інституційної перспективи* (англ. *social-institutional perspective*), до яких автор відносить соціальний конструктивізм і дискурсивні підходи. У квадранті індивідуалізм/об'єктивізм – *теорії перспективи агентності* (англ. *agency-based perspective*), прикладами яких, на думку Карлснаеса, є бюрократична політика, новий лібералізм, когнітивні й психологічні підходи, а також прийняття політичних рішень у зовнішній політиці (англ. *foreign policy decision making – FPDM*), у квадранті індивідуалізм/об'єктивізм – *теорії актор-центрованої інтерпретативної перспективи* (англ. *interpretative actor perspective*), приклади якої Карлснаес так і назвав – «інтерпретативний актор-центрований підхід» [4, с. 307].

Тепер перейдемо до розгляду того, як інтертекстуальність можна простежити у випадку ключових теорій міжнародних відносин згідно з класифікацією Карлснаеса. Безумовно, потрібно почати з класичного *реалізму*, яку можна вважати однією з найбільш вагомих «шкіл» серед теорій міжнародних відносин [5, с. 139]. У класичних дискусіях щодо історії становлення саме цієї школи можна знайти посилання на класичні тексти античності, зокрема Фукідіда. У такий спосіб досягається тяглість реалістського погляду на міжнародну політику й відносини між державами. Відповідно, інтертекстуальність забезпечуються й уживанням самої концепції «реалістичності», що, зокрема, утілена в терміні *Realpolitik*, який часто, до того ж украй несправедливо, вимовляють на англійський манер, хоча сам цей термін увів в обіг журналіст Людвіг фон Рохау на позначення «позиції, що лежить ближче до політичної реальності» [5, с. 140], а *контекст* появи цього терміна є тим більше німецьким, оскільки стосувався «компонентів прагматики німецького лібералізму, особливо революційних років 1848–1849» [5, с. 140], як це описує німецький дослідник теорій міжнародних відносин Г. Крелль. *Realpolitik* як концепт відсилає до «політики можливого», а відтак дає змогу через цей концепт конструювати ідентичність прибічників реалізму в міжнародних відносинах як тих, хто орієнтується на «реальність», діє відповідно до вимог часу й обставин, є «прагматиком» тощо. Таким способом інтертекстуальність реалізму визначається посиланням на авторитетів у минулому та оперує категорією *реалістичності*, що дає змогу паралельно розгортати інші тексти й дискурси, які цю теорію підтримують та обґрунтовують.

Для контрасту до реалізму візьмемо діаметрально протилежну перспективу, що спирається на інтерпретацію міжнародних відносин через окремих акторів. Як пише Карлснаес, у цьому підході

«розуміння досягається через реконструювання смислів на індивідуальному рівні» [5, с. 315]. Як приклад він наводить індивідуальну інтерпретацію та обґрунтування концепції *національного інтересу*, а також пояснення важливих рішень у міжнародних відносинах, що ухвалені видатними політиками [5, с. 315–316]. У цьому випадку інтертекстуальність постає перед дослідниками міжнародних відносин як можливість, словами Д. Матісона, шукати «маршрути» смислів і відсилок то індивідуального досвіду, біографії окремих політиків, озвучених ними власних бачень й інтерпретацій подій довкола них. Наприклад, деякі напрями фемінізму в міжнародних відносинах пропонують інтерпретувати роль категорії гендеру як «практично-щоденного розуміння світу» (нім. *praktisch-alltägliches Weltverständnis*) [5, с. 435], що в принципі дає підставу вписати аналіз міжнародної політики крізь теоретичну призму великого напрацювання феміністичної критики, гендерних теорій майже на індивідуальному рівні.

Дві інші групи теорій – соціально-інституційної та агент-центрованої перспектив – насправді мають спільні риси з позицій інтертекстуальності, хоча й перебувають у схемі В. Карлснаеса в діаметрально протилежних квадрантах. По-перше, неозброєним оком помітно, що соціальний конструктивізм та когнітивно-психологічні підходи до тлумачення процесів на міжнародній арені, бо в обох випадках важливими є дослідження ставлень, переконань, поглядів людей на груповому рівні [5, с. 311–312, 313], а також наріжне переконання про вагому значимість *idee* і беззаперечну роль *ідентичностей*. Д. Матісон зазначає, що «ми справді можемо “відстежувати” взаємозв’язок через посилення на ідентичності» [1, с. 77]. У цьому контексті інтертекстуальність спрацьовує в декількох напрямках: 1) вона дає змогу використовувати відсилання до інших текстів, контекстів і дискурсів для (ре)формування ідентичностей; 2) ідеї можуть бути «критерієм зв’язності» між різними текстами та дискурсами, з опертям на які групи людей (на різних рівнях – у тому числі на рівні цілих націй) формують свої переконання, ставлення чи навіть цивілізаційні світогляди; 3) сприйняття соціального світу як «інтерсуб’єктивної та колективно значимої структури зі своїми процесами» [5, с. 312] означає, що для реляції одних суб’єктів до інших задля створення колективної значимості з відповідною структурою потребуватиме відсилок до текстів і дискурсів, а також неминуче вимагатиме оперування концептами, щодо сенсу яких серед учасників дискурсивної взаємодії пануватиме певний консенсус. Безумовно, з урахуванням цих моментів зважаємо й на роль інтертекстуальності в контексті «влади текстів» і дискурсів, адже й серед дослідників міжнародних відносин є чітке розуміння того, що «інформація належить до важливих інструментів панування (нім. *Herrschaftsinstrumenten*)» [7, с. 61]. На окрему увагу заслуговує й урахування когнітивного аспекту психологічної та дискурсивної взаємодії, проте ця тема, вочевидь, виходить за межі цієї статті й заслуговує на окремих, самостійний розгляд, особливо під кутом психологічних теорій, що досліджують сферу сприйняття та обробки інформації.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Інтертекстуальність як концепція, згідно з якою тексти (а в ширшому розумінні – дискурси з усією множиною їхніх компонентів) перетікають один в одного, роблять взаємні відсилки, розгортаються паралельно, установлюють «маршрути значень» між світоглядами, переконаннями, ідеологіями тощо, має потужний евристичний потенціал для дослідження теорій міжнародних відносин. Відповідно, застосування цієї концепції потребує особливої інтерпретативної рамки структурування самих теорій міжнародних відносин: наведена в цій статті типологія теорій за В. Карлснаесом, що виділив два виміри – онтологічний та методологічний, дає змогу застосувати інтертекстуальність більш цілеспрямовано до діахронічного дослідження відсилок до текстів і дискурсів у випадку реалізму, скористатись інтертекстуальною методологією дослідження процесів (ре)формування ідентичностей у випадку теорії соціального конструктивізму, проаналізувати та здійснити деконструкцію встановлених чи нав’язаних владних порядків у теоріях соціально-інституційної перспективи, та проаналізувати структури інтерсуб’єктивності для групи акторцентрованих теорій міжнародних відносин. Виходячи з цього, перспективними для подальших досліджень у цілому може бути розвиток міждисциплінарного напрямку, що поєднує напрацювання дискурс-аналізу (особливо в розрізі методології), якісного контентаналізу та різних типологій теорій міжнародних відносин. Подальші методологічні пошуки способів аналізу концепцій, що покладені в основі ідеологічних дискурсів теорій міжнародної політики (наприклад, «ідентичність» чи «реальна

політика») потребуватимуть міждисциплінарного лінгвополітологічного підходу, який також видається перспективним аналітичним напрямом, за допомогою якого науковці можуть здобути якісно нове розуміння суспільно-політичних процесів на міжнародній арені як у синхронному, так і в діахронному вимірах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матисон, Д. (2017). Медиа дискурс. Анализ медиа-текстов. *Исследования медиа и культуры*. Харьков: Гуманитарный центр, 2017.
2. Rosa, H., Strecker, D., Kottmann, A. (2007). *Soziologische Theorien*. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft mbH, 2007.
3. Тичер, С., Мейер, М., Водак, Р., Веттер, Е. (2009). *Методы анализа текста и дискурса*. Харьков: Гуманитарный центр, 2009.
4. Carlsnaes, W. (2013). *Foreign Policy / Handbook of International Relations*. eds. W. Carlsnaes, Th. Risse, B. Simons. Sage. P. 298–325.
5. Krell, G. (2009). *Weltbilder und Weltordnungen. Einführung in die Theorie der internationalen Beziehungen*, 2009.
6. Schmiedl-Neuburg, H. (2005). *Normative Theorien der Internationalen Beziehungen. Eine vergleichende Inventur und Einordnung, Analyse und Kritik der normativen Theorien und Probleme Internationaler Beziehungen*. Norderstedt: BoD, 2005.
7. Lehmkuhl, U. (2001). *Theorien Internationaler Beziehungen. Einführung und Texte*. Wien: R. Oldenbourg Verlag, 2001, 377 s.

Матеріал надійшов до редакції 01.10.2019 р.

METHODOLOGIES FOR RESEARCHING CONCEPTS' FIELDS OF POLITICAL SCIENCE: A COMPARATIVE ANALYSIS

In this article a key concept of discourse analysis and its procedures – intertextuality, which is defined as a measure of referentiality between different texts and their components, as well as means to position a given text and, via this text, to construct a certain identity, as a way to shift accents within the contestation of different discourse that aim at gaining more power – is used to analyse a typology of international relations theories, suggested by W. Carlsnaes. It is claimed in this article that for the group of theories that Carlsnaes calls structural perspective theories, intertextuality plays a crucial role in creating and relating the key concepts of such theories, defining them in a more detailed manner, since thanks to the intertextuality different references to previous and parallel discourses is made possible, providing to the legitimacy of such theories based on the notion of “the real”. The case of the theories of social-institutional perspective that Carlsnaes calls “metatheoretical positions”, intertextuality serves as a way to construct meanings and identities with the use of different discourses, as well as by imposing different social norms that can influence behaviour of political actors. For the agency-based perspective intertextuality enables an integration of cognitive and psychological approaches to decision making in foreign policy into the more general processes of analysing the processes of interaction and cooperation aimed at solving political issues on an international arena. Finally, for the interpretative actor perspective, intertextuality gives an opportunity to bring together different understandings gained by different means – including the reconstruction of experience in international relations on almost individual level by prominent politicians, using different interpretations of historically important foreign policy and international events and collective processes. This articles also makes a plea for an interdisciplinary research using combination of linguistic and political approaches to study the core concepts of ideologies and concepts that form the basis of international relations theories since their deconstruction could provide researchers with some new insights into the complicated ways the modern international relations function and operate in the postmodern world of today.

Key words: intertextuality, discourse analysis, politological concepts' sphere, international relations theories, political methodology, concepts studies.

REFERENCES

1. Matison, D. (2017). *Media diskurs. Analiz media-tekstov. Issledovaniya media i kultury*. Harkov: Gumanitarnyj centr.

2. Rosa, H., Strecker, D., Kottmann, A. (2007). *Soziologische Theorien*. Konstanz: UVK Verlagsgesellschaft mbH.
3. Ticher, S., Mejer, M., Vodak, R., Vetter, E. (2009). *Metody analiza teksta i diskursa*. Kharkov: Gumanitarnyj tsentr.
4. Carlsnaes, W. (2013). *Foreign Policy / Handbook of International Relations*. eds. W. Carlsnaes, Th. Risse, B. Simons. Sage. P. 298–325.
5. Krell, G. (2009). *Weltbilder und Weltordnungen. Einführung in die Theorie der internationalen Beziehungen*.
6. Schmiedl-Neuburg, H. (2005). *Normative Theorien der Internationalen Beziehungen. Eine vergleichende Inventur und Einordnung, Analyse und Kritik der normativen Theorien und Probleme Internationaler Beziehungen*. Norderstedt: BoD.
7. Lehmkuhl, U. (2001). *Theorien Internationaler Beziehungen. Einführung und Texte*. Wien: R. Oldenbourg Verlag. 377 s.